

Højdepunkter i dansk naturvidenskab

Jan Teuber (red.): Højdepunkter i dansk naturvidenskab. Gads Forlag, København 2002. 169 kr. 191 sider. Indbundet.

Denne bog er ment som inspirationskilde for alle, der føler sig tiltrukket af naturvidenskab, men savner dens kulturelle og menneskelige ansigt, skriver redaktøren Jan Teuber i sit forord. Udgivelsen præsenteres som et forsøg på at mane den kulturløshed i jorden, som de fleste i dag forbinder med de eksakte og tekniske videnskaber. Til det har man valgt ”nogle få højdepunkter, intellektuelle enkeltmandspræstationer, som har revolutioneret vores forståelse ikke alene af den omverden, vi er en del af, men også vores forståelse af os selv som en del af denne omverden”. Bogen består af markante tekster af fem af vores videnskabelige nationalhelte: Tycho Brahe, Ole Rømer, Niels Stensen (Steno), Hans Chr. Ørsted og Niels Bohr. Det er fint, at de nu er tilgængelige i samlet form. Alle tekster er suppleret med en kort kommentar, der skal hjælpe den moderne læser. Desuden indledes der med en udmærket lynoversigt over dansk naturvidenskabs historie.

Ved at fokusere på ”højdepunkter” og ”enkeltpersonpræstationer” får man selvfølgelig ikke bredden med og kulturbegrebet bliver da også noget indsnævret. Argumentet for at det alligevel er relevant i denne sammenhæng er, at alle de valgte

videnskabsfolk også var vigtige kulturpersonligheder. Det kommer imidlertid ikke rigtig frem i teksterne selv. Man skal derfor selv lede lidt efter kulturen i videnskaben. Men gør man det, bliver man også belønnet. Komplexiteten af den viden og sammenhæng, som den indgår i, finder man blandt andet i Tychos astrologiske overvejelser i forbindelse med opdagelsen af den nye stjerne. Opdagelsen blev af Tycho selv betragtet som ”det største af de mirakler, der er indtruffet i naturen siden Verdens skabelse.” Og det var jo alligevel ikke så lidt. Det er imidlertid sammenhængen, der er interessant. I hvert fald, tilføjede Tycho nemlig, så var det på højde med, da Josva bad solen stå stille. Vi kan hverken ignorere astrologien eller Bibelen, når vi læser Tycho. Det var den sammenhæng, hans tanker blev tænkt i, og det er i den sammenhæng, vi må forstå hans videnskabelige arbejde. Her kan vi ikke skille videnskab og kultur. Der er tilsvarende eksempler i de øvrige tekster. Men for det meste er det op til læseren selv, at finde dem.

Problemer, Positioner og Paradigmer

Niels Brügger og Orla Vigsø: ”Strukturalisme”. 105 sider – 98 kr.

Heine Andersen.: ”Samfundsvidenskaber i kontekst” 147 sider – 138 kr.

Søren Kjørup: ”Semiotik” 95 sider – 98 kr.

Dan Zahavi: ”Fænomenologi” 111 sider – 98 kr.

Samfundslitteratur/Roskilde Universitetsforlag forestår i dette år en række udgivelser, der i kort form introducerer de væsentligste videnskabssteoretiske skoler og termer i tilknytning til humaniora og samfundsvidenskab. Serien bærer fællestitlen ”Problemer, Positioner og Paradigmer”, og rummer hele tretten planlagte udgivelser. Serien er redigeret af Heine Andersen, Thomas Bestle og Søren Kjörup.

Slagmark gør opmærksom på fire allerede udkomne udgivelser:

Det overordnede spørgsmål som Brügger og Vigsø søger at besvare i deres korte indføring til strukturalisme, er hvorledes Ferdinand de Saussures (1857-1913) strukturelle arv er blevet forvaltet gennem det 20. århundrede. Der gøres af forfatterne indledningsvist opmærksom på, at der tages ét teoretisk udgangspunkt nemlig i den strukturelle sprogvidenskab. Den strukturelle sprogvidenskab eksemplificeres ved N.S. Troubetzkys principper for fonologien og Louis Hjelmslevs grundlæggelse af en strukturel semantik. Herefter præsenteres strukturalismen i antropologien nærmere betegnet hos Claude Lévi-Strauss. Som Strauss behandles Roland Barthes i et selvstændigt afsnit som repræsentant for den strukturelle semiologi. Et sidste videnskabsområde hvor de strukturalistiske spor forfølges, er semantikken. Her redegøres for Algirdas Julien Greimas’ strukturelle semantik

samt for Claude Bremonds overvejelser over fortællingens logik.

Man tror ikke det er muligt at rumme mere på blot 105 små sider, men de herrer Vigsø/Brügger er så strukturerede at der bliver plads til en kort epiløg om Paul Ricoeur og Anthony Giddens, der fremstilles som to teoretikere der søger at komme ud af strukturalismen.

”Samfundsvidenskaber i kontekst” indledes med en kyndig beskrivelse af de historiske og institutionelle rammer for dannelsen af samfundsvidenskaberne, hvortil knyttes en diskussion af samfundsvidenskaberens afgrænsning og rødder. Heine Andersen tager i sin identifikation af samfundsvidenskaberne afsæt i de store samfundsomvæltninger der følger af det moderne oplysningsprojekt, der splitter individ og samfund; det private subjekt overfor den offentlige samfundsstruktur. Dette store historiske nybrud danner grobund for de nye samfundsvidenskaber, hvis grundtemaer i begyndelsen er præget af ”fremskridtoptimisme, (...) videnskab og rationalisering, frihed, individets rettigheder, social retfærdighed, solidaritet og samfundets integration;”. Disse kendetegn indhentes dog siden af modpolerne værdiopløsning, udbytning, undertrykkelse og fremmedgørelse. Heine Andersen sætter sig for at uddybe en kobling af samfundsvidenskaberens poler, ligesom han også beskæftiger sig med forholdet mellem teoretisk

viden og praktisk anvendelse af den. Sidstnævnte i to selvstændige afsnit om henholdsvis samfundsvidenskaber og praksis samt samfundsvidenskaber og moral.

Kjørups ”Semiotik” er en tematisk fremstilling af forskellige typer af tegn. Ærindet er således ikke en indføring i en specifik tegnteori, men en redegørelse for eksisterende typer af tegn, tegnsystemer og deres brug. Udgangspunktet tages i den strukturalistiske tradition (Saussure) men indeholder sideblik til Peirces pragmatisk tradition og dennes tredelte tegnbegreb. Ligeledes inddrages synspunkter fra nyere semiotikere som Jakobson, Barthes og Goodman samt fra moderne sprogfilosofi. Bogen falder i fire afsnit: det første afsnit ”Sprog” er en redegørelse for den strukturalistiske variant af semiotikken nemlig semiologien, der er grundlagt af Saussure.

I andet afsnit om sproglige systemer eksemplificerer Kjørup nogle af de semiologiske begreber han har præsenteret læseren for indledningsvist. Herefter følger et kort afsnit der beskæftiger sig med indekser og logiske forudsætninger for forståelsen af disse. Det sidste fyldige fjerde afsnit omhandler billeder. Her spørges bla. til hvad det vil sige at et billede forestiller noget, og til hvilket slags tegn et billede kan være. Ydermere rummer bogen et lille ”leksikon” med en række forklaringer af semiotiske

begreber, samt korte præsentationer af fremtrædende semiotikere.

”Fænomenologi” er en introduktion til de klassiske hovedbegreber og analyser indenfor filosofiens fænomenologiske tradition. Dan Zahavi beskæftiger sig i dette henseende især med Husserls, Merleau-Pontys og Heideggers forfatterskaber. Bogen er inddelt i to dele; ”Den første diskuterer fem gennemgående metodologiske temaer: fænomenologiens fænomenbegreb; dens betoning af første-personperspektivet; dens fokusering på vigtigheden af en metodologisk refleksion; dens krav om at gå til sagen selv og endelig dens analyse af livsverdenen. Den anden del går mere i dybden med to eksempler på konkrete fænomenologiske analyser: af forholdet mellem rum og krop samt af begrebet *intersubjektivitet*.” Zahavi identificerer fænomenologien som en forudsætning for senere teoriformationer, og undersøger i denne introduktion fænomenologiens videnskabsteoretiske bidrag og indflydelse på en række konkrete videnskaber. For eksempel bringes i anden del af bogen nogle overvejelser omkring fænomenologiens forhold til sociologien. Bogen afrundes i et appendiks med korte biografier over fem af fænomenologiens hovedskikkelser: Husserl, Heidegger, Sartre, Merleau-Ponty og Lévinas.

Agnete Braad